

Ślusarz G., Cierpiał-Wolan M., Gierczak-Korzeniowska B., Uchman J., Żegleń P.

Potencjał turystyczny i jego wykorzystanie w latach 2014–2018 – ujęcie regionalne

Turystyka uznawana jest powszechnie za sektor gospodarki odgrywający ważną rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym krajów, regionów i mniejszych jednostek terytorialnych. Rozwój turystyki determinowany jest wieloma czynnikami, co wynika z jej złożoności będącej konsekwencją różnorodności występujących form. Stąd też do rozwoju turystyki należy podchodzić w sposób systemowy i kompleksowy, uwzględniając całokształt uwarunkowań, które stanowią jej potencjał rozwojowy określany często mianem potencjału turystycznego. W literaturze przedmiotu pojęcie potencjału turystycznego nie jest jednoznacznie definiowane. Niezależnie od tego, zawsze podkreślana jest jego rola i znaczenie w kształtowaniu rozwoju turystyki. Wychodząc z założenia, że rozwój to pozytywne zmiany ilościowe i jakościowe, można przyjąć za Marciszewską, iż potencjał turystyczny tworzą wszystkie komponenty, które służą zmianom w turystyce teraz i w przyszłości. Zaliczyć tu można walory przyrodnicze i antropogeniczne, infrastrukturę turystyczną, a także dostępność wielu produktów ważnych dla satysfakcjonującego zaspokajania potrzeb turystów [Marciszewska 2010, s.13]. Podchodząc do potencjału w sposób bardziej systemowy, można powiedzieć, że tworzą go wszystkie elementy środowiska geograficznego i zachowania człowieka, które mogą być wykorzystywane do uprawiania turystyki bądź do zajmowania się turystyką, czyli wszelkie zasoby strukturalne (walory oraz zagospodarowanie turystyczne, dostępność komunikacyjna i in.), a także funkcjonalne (ekonomiczne, ekologiczne, polityczne, kulturowe, technologiczne, psychologiczne i społeczno-demograficzne, itp.) warunkujące rozwój turystyki na określonym terenie [Kaczmarek et al. 2002]. Potencjał turystyczny w Polsce charakteryzuje się dużym przestrzennym zróżnicowaniem, to zaś przekłada się na możliwości rozwoju turystyki w regionach. Rosnące zainteresowanie rozwojem turystyki powinno iść w parze ze znajomością uwarunkowań jej rozwoju oraz świadomością korzyści i zagrożeń towarzyszących temu rozwojowi. Należy pamiętać, że rozwój turystyki wiąże się z wieloma korzyściami dla regionów, ale jednocześnie należy dostrzegać potencjalne zagrożenia. Odnoszą się one do jakości środowiska i życia mieszkańców danego terytorium, ale również do samego produktu turystycznego, jego marki, do wizerunku obszarów percepcji turystycznej, czy samych turystów, zwłaszcza gdy przekroczona zostaje pojemność turystyczna danego terytorium. Dlatego niezbędne jest planowanie rozwoju turystyki oparte o prawidłową waloryzację obszarów turystycznych, pozwalające na optymalne wykorzystanie i budowanie potencjału turystycznego, a także na prawidłowe zagospodarowanie turystyczne regionów z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju. W kontekście powyższego, zasadniczy problem badawczy sprowadza się do poszukiwania odpowiedzi na następujące pytania: które czynniki zasadniczo różnicują potencjał turystyczny regionów; jak zróżnicowanie to wpływa na rozwój turystyki; na ile programowanie ruchu turystycznego może pomóc we właściwym zagospodarowaniu regionu? Głównym celem opracowania jest charakterystyka potencjału turystycznego Polski z uwzględnieniem jego regionalnego zróżnicowania oraz ocena wykorzystania tego potencjału. Realizacji celu głównego służą następujące cele szczegółowe:

- identyfikacja regionalnego potencjału turystycznego;
- określenie stopnia konkurencyjności potencjału turystycznego i jego wykorzystania w poszczególnych regionach;
- wskazanie kierunku rozwoju funkcji turystycznej (rodzaje turystyki w regionach/województwach);
- ocena wykorzystania specyfiki potencjału turystycznego dla rozwoju niszowych form turystyki (sylwanoturystyka, ekoturystyka, turystyka zrównoważona, itp.).

W pracy założono i zweryfikowano następujące hipotezy badawcze:

- potencjał turystyczny województw w Polsce jest zróżnicowany przede wszystkim ze względu na walory turystyczne oraz dostępność komunikacyjną;
- występują znaczne różnice w wykorzystaniu potencjału turystycznego województw.

Dla weryfikacji wyżej wymienionych hipotez wykorzystano metody statystyki opisowej oraz wielowymiarowej analizy porównawczej, w tym metodę taksonomiczną Warda, a także model miękkiej (estymowany metodą PLS) opisujący wykorzystanie potencjału turystycznego Polski. Zakres czasowy badania obejmuje lata 2014-2018. Źródłem materiałów do badań były dane Głównego Urzędu Statystycznego, Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii, Narodowego Instytutu Dziedzictwa oraz dane Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej. Monografia składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia, zestawienia bibliografii oraz spisu tablic, map, wykresów i rysunków. W rozdziale pierwszym zatytułowanym „Uwarunkowania potencjału turystycznego” dokonano przeglądu literatury przedmiotu dotyczącej istoty i znaczenia potencjału turystycznego w kształtowaniu rozwoju społeczno-gospodarczego regionów, czynników oddziałujących na ich atrakcyjność turystyczną oraz barier w wykorzystaniu potencjału turystycznego. Omówione zostały także zagadnienia

związane z metodami pomiaru i oceny potencjału turystycznego. W rozdziale tym przeprowadzono również analizę wykorzystania funduszy europejskich jako ważnego instrumentu wspierającego rozwój przedsięwzięć turystycznych. Przedmiotem rozważań w rozdziale drugim są walory turystyczne ze szczególnym uwzględnieniem ich znaczenia dla budowania potencjału turystycznego regionów. Omówiono tu również podstawowe założenia koncepcji zrównoważonego rozwoju turystyki. W rozdziale tym dokonano też oceny możliwości wykorzystania specyficzności walorów turystycznych dla rozwoju ekoturystyki stanowiącej jednocześnie element kształtowania tych walorów. W kolejnym, trzecim rozdziale, przedstawiono rolę infrastruktury turystycznej w budowaniu potencjału turystycznego województw, ze szczególnym uwzględnieniem infrastruktury komunikacyjnej oraz publicznego transportu zbiorowego w kształtowaniu ruchu turystycznego. Analizie poddano tu również zróżnicowanie zagospodarowania turystycznego związanego ze szlakami turystycznymi oraz ścieżkami rowerowymi. W końcowej części rozdziału oceniono różnicowanie kluczowych składowych potencjału turystycznego (obok infrastruktury komunikacyjnej), jakimi są baza noclegowa (z uwzględnieniem jej dostępności dla osób z niepełnosprawnościami) oraz baza gastronomiczna. Rozdział czwarty poświęcony jest analizie zróżnicowania terytorialnego ruchu turystycznego oraz ocenie specyfiki regionalnego ruchu turystycznego w Polsce. Zawiera on także charakterystykę wydatków turystów związanych z podróżami w powiązaniu z procesami wzrostu gospodarczego. W końcowej części rozdziału podjęto próbę oceny wykorzystania potencjału turystycznego województw. Stopień konkurencyjności potencjału turystycznego i jego wykorzystanie w poszczególnych regionach określono przy pomocy modelowania ekonometrycznego. Wzajemne zależności występujące pomiędzy potencjałem turystycznym a stopniem jego wykorzystania zbadano z wykorzystaniem modelowania miękkiego [Rogowski, 1990; Wold, 1980], a pierwowzorem do zdefiniowania relacji wewnętrznych i zewnętrznych modelu była koncepcja syntetycznego wskaźnika atrakcyjności turystycznej [Turystyka w 2015 r., GUS, 2016]. Ostatni, piąty rozdział, poświęcony jest wyzwaniom związanym z badaniem turystyki, stanowiącej przykład zjawisk masowych, w świetle dynamicznie zmieniających się uwarunkowań jej funkcjonowania oraz jej samej, co do charakteru i form, zakresu i obszaru świadczonych usług itp. Stąd też w rozdziale zasygnalizowano potrzebę poszukiwania nowych źródeł pozyskiwania danych i metod ich opracowania pozwalających właściwie oceniać coraz większą złożoność procesów związanych z turystyką. Jednocześnie zaprezentowano tu pewne doświadczenia związane z innowacyjnymi rozwiązaniami w tym zakresie. Zaprezentowano tu innowacyjny model przepływu danych w statystyce turystyki, jak również nowatorskie sposoby pozyskiwania i łączenia danych z różnych źródeł. Wskazano potencjalne możliwości, ale równocześnie zasygnalizowano trudności wynikające z korzystania z tradycyjnych i niekonwencjonalnych źródeł informacji, a zwłaszcza ich łączenia.

Wydawca: Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Rzeszów 2019